

Qendra Kosovare për Studime Gjinore
Kosovar Gender Studies Center

ANALIZA E PROJEKTKODIT CIVIL NGA PERSPEKTIVA GJINORE

Falënderime

“Analiza e projektkodit civil nga perspektiva gjinore” është një raport tematik kërkimor i Qendrës Kosovare për Studime Gjinore (QKSGJ) i botuar me mbështetjen e projektit Kvinna till Kvinna “Anëtarësimi në BE për kë? Të drejtat dhe pjesëmarrja e grave në Programin e Ballkanit Perëndimor 2021-2026”. Ky është një projekt i zbatuar me mbështetjen financiare të Agjencisë Suedeze për Bashkëpunim Ndërkombëtar për Zhvillim (Sida) dhe në zbatim të programit Kvinna till Kvinna për Ballkanin Perëndimor - me ndikimin e përgjithshëm të synuar të programit të propozuar që të drejtat e grave dhe pjesëmarrja e barabartë në vendimmarrje në Ballkanin Perëndimor të respektohen plotësisht. KGSC dëshiron të falënderojë të gjithë ata që ofruan ndihmë dhe informacione dhe të dhëna të paçmuara për këtë dokument.

Hulumtuese: Lavdi Zymeri

Ndihmës hulumtuese: Alma Riby

Ndihmës intervistuese: Alba Ajdarevikj

Redaktore: Dafina Prekazi

Qendra Kosovare për Studime Gjinore (QKSGj) www.kgscenter.net ka kontribuar në integrimin e perspektivës gjinore që nga viti 2002 dhe vazhdon të bëjë përpjekje për të arritur barazinë gjinore në Kosovë. Ajo ka qenë pioniere në ndryshimet në sistemin diskriminues, normat shoqërore dhe standardet e dyfishta, dhe është shumë aktive në monitorimin e institucioneve publike. Misioni i QKSGj-së është të integrojë analizat, programet dhe politikat e ndjeshme ndaj gjinisë në të gjithë sektorët e shoqërisë kosovare duke rritur ndërgjegjësimin gjinor dhe duke u përqendruar në çështjet gjinore, duke zhvilluar studime gjinore dhe duke siguruar përfshirjen e politikave të ndjeshme ndaj gjinisë përmes kërimit, zhvillimit të politikave, avokimit dhe lobimit.

Mohim përgjegjësie

Ky material është financuar plotësisht ose pjesërisht nga Agjencia Suedeze e Bashkëpunimit për Zhvillim Ndërkombëtar (Sida) dhe Fondacioni Kvinna till Kvinna. Sida dhe Kvinna till Kvinna nuk pajtohen domosdoshmërisht me mendimet e shprehura. Autorja/et është/janë përgjegjës/e vetëm për përmbajtjen.

Të drejtat e autorit ©

Qendra Kosovare e Studimeve Gjinore (QKSGj), nëntor 2025. Të gjitha të drejtat e rezervuara. Asnjë pjesë e këtij botimi nuk mund të riprodhohet, ruhet ose futet në një sistem rikuperimi ose të transmetohet në asnjë formë ose me asnjë mjet, elektronik, mekanik, fotokopjues, regjistruar ose ndryshe, pa lejen paraprake të QKSGj-së.

Përmbajtja

Përmbledhje Ekzekutive	6
Hyrje	7
Metodologjia.....	8
Mbledhja e të dhënave	8
Analiza e të dhënave	9
Kronologjia e Kodit Civil	10
Përpjekjet e hershme për kodifikim (2004–2013).....	10
Përpjekjet për Reforma të mbështetura nga BE-ja (2014–2015).....	11
Momentet kyçe legjislativ dhe stagnimi (2016–2022)	11
Sfidat bashkëkohore dhe amendamentet e propozuara	12
Rezistenca politike	13
Pengesat sociale dhe kulturore	14
Sfidat institucionale dhe procedurale.....	15
Pasojat e shtyrjes për grupet e cenueshme.....	15
Të drejtat e grave dhe cenueshmëria ekonomike.....	15
Të drejtat e pakicave	16
Të drejtat dhe mbrojtja e fëmijëve	16
Të drejtat e komuniteteve LGBTQI+	17
Rekomandime	18
Përfundime	20
Intervistat	22
Bibliografia	23

Përmbledhje Ekzekutive

Projektkodi Civil (PC) i Kosovës përfaqëson një nga përpjekjet më ambicioze drejt modernizimit ligjor dhe përafrimit me standardet e Bashkimit Evropian (BE). I konceptuar për të konsoliduar ligjet e fragmentuara dhe për të rritur mbrojtjet kushtetuese, miratimi i tij është bllokuar që nga viti 2022 për shkak të rezistencës politike, veçanërisht në lidhje me rregullimin e bashkimeve civile të të njëjtit seks. Vonesa ka pasur ndërlikime të rëndësishme për sigurinë ligjore, barazinë dhe mbrojtjen e grupeve të cënueshme.

Ky hulumtim tematik eksploron pasojat më të gjera sociale dhe institucionale të shtyrjes së miratimit të PC-së. Duke kombinuar analizën ligjore, shqyrtimin e literaturës dhe intervistat me palët e interesit të kryera në tetor 2025, studimi shqyrton pengesat që kanë penguar progresin dhe efektet që rezultojnë tek gratë, fëmijët, minoritetet dhe komunitetet LGBTQI+.

Gjetjet zbulojnë se ngërçi legjislativ ka përjetësuar pabarazitë sistemike, ka dobësuar sundimin e ligjit dhe ka dobësuar progresin e Kosovës drejt harmonizimit me BE-në. Sfidat kryesore përfshijnë manipulimin politik për çështje të ndjeshme, ekspertizën e kufizuar parlamentare, paqartësinë institucionale dhe rezistencën e vazhdueshme socio-kulturore ndaj reformave të bazuara në barazi.

Raporti arrin në përfundimin se miratimi i Projektkodit Civil (PC) është kritik jo vetëm për koherencën ligjore, por edhe për drejtësinë sociale dhe avancimin e të drejtave të njeriut. Rekomandimet kryesore përfshijnë:

- Integrimin e dispozitave për martesën e personave të të njëjtit seks direkt në PC në vend që të bëhet përmes një ligji të veçantë.
- Forcimin e pjesëmarrjes së shoqërisë civile në proceset legjislative.
- Krijimin e një kodi të fuqishëm etik parlamentar për të parandaluar diskursin diskriminues.
- Sigurimin që mbrojtjet ligjore për gratë, fëmijët, pakicat dhe personat LGBTQI+ të jenë të përfshira qartë brenda Kodit.
- Nisjen e nismave për ndërgjegjësimin publik për të promovuar kuptimin dhe pranimin e reformave ligjore gjithëpërfshirëse.

Projektkodi Civil është pozicionuar si një gur themeli i modernizimit ligjor të Kosovës, duke synuar unifikimin e legjislacionit të fragmentuar, përafrimin e ligjit vendas me standardet e acquis të BE-së dhe forcimin e mbrojtjes kushtetuese për të gjithë qytetarët (Gashi & Preteni, 2020; UN Women, 2024). Pavarësisht këtyre objektivave, Kuvendi i Republikës së Kosovës ende nuk e ka miratuar atë, kryesisht për shkak të rezistencës politike ndaj Nenit 1138 që rregullon bashkimet civile të të njëjtit seks dhe mbështetjes në një “ligj të veçantë” të ndarë për këto çështje.

Qëngavotimi fillestar më 16 mars 2022, ndalesa legjislative ka ngadalësuar progresin në mbrojtjen e grupeve të cënueshme, duke përfshirë gratë, fëmijët dhe pakicat (UN Women, 2024; Gashi & Preteni, 2020). Këto vonesa kanë përforcuar pabarazitë sistemike, duke lënë fusha kritike si ligji për familjen, të drejtat pronësore dhe mbrojtja e fëmijëve pjesërisht të parregulluara ose të zbatuara në mënyrë jokonsistente.

Ky hulumtim tematik shqyrton pasojat sociale dhe ligjore të shtyrjes së miratimit të Projektkodit Civil, përtej debatit mbi bashkimet civile të të njëjtit seks, dhe identifikon ndërlikimet për grupet e marginalizuara. Ai kombinon:

1. Një shqyrtim të kornizave legjislative dhe literaturës dytësore, duke përfshirë raporte nga Ministria e Drejtësisë, Komisioni Evropian dhe organizatat ndërkombëtare.
2. Intervista me palët kryesore të interesuara, duke përfshirë përfaqësues/e të shoqërisë civile dhe zyrtar/e qeveritar/e, të zhvilluara midis 14-24 tetorit 2025, duke ofruar njohuri cilësore mbi sfidat bashkëkohore, dinamikën legjislative dhe strategjitë e mundshme të reformës.

Duke integruar analizën ligjore me perspektivat e palëve të interesit, ky hulumtim tematik nxjerr në pah pasojat më të gjera të shtyrjes së Projektkodit Civil dhe ofron rekomandime për të çuar përpara reformën legjislative në Kosovë.

Ky hulumtim përdor një qasje cilësore dhe tematike për të analizuar ndërlikimet e vonesës së Projektkodit Civil në Kosovë. Studimi udhëhiqet nga tre pyetje qendrore kërkimore:

- 1. Pengesat:** Cilat kanë qenë pengesat kryesore në miratimin e Projektkodit Civil?
- 2. Ndikimi mbi grupet e cenueshme:** Si kanë ndikuar këto vonesa te gratë, fëmijët, pakicat dhe komunitetet LGBTQI+?
- 3. Strategjitë për reformë:** Cilat ndryshime ose strategji mund të forcojnë mbrojtjet ligjore në Kosovë?

Mbledhja e të dhënave

Të dhënat u mbledhën përmes një kombinimi të:

1. Shqyrtimit të literaturës:

U krye një rishikim gjithëpërfshirës i legjislacionit ekzistues, dokumenteve të politikave dhe burimeve dytësore. Dokumentet kryesore të përfshira:

- Kushtetuta e Republikës së Kosovës
- Dokumentet e Projekt-Kodit Civil dhe raportet e grupeve të punës (MD, 2024; Gashi, 2022)
- Raportet mbi barazinë gjinore dhe të drejtat e fëmijëve (UN Women, 2019; QKSGj, 2008)
- Raporti i Vendit i Komisionit Evropian (Komisioni Evropian, 2024 dhe 2025)
- Analizat akademike të sistemit ligjor të Kosovës dhe reformave të së drejtës civile (Gashi dhe Preteni, 2020; Bytyçi, 2024)
- Raporti dhe Opinioni i Avokatit të Popullit (IAP, 2022 dhe 2024)

2. Intervistave me palët e interesit:

Intervistat u realizuan mes 14–24 tetor 2025 me përfaqësues/e nga:

- Qendra për Barazi dhe Liri (CEL)
- Qendra për Zhvillimin e Grupeve Sociale (CSGD)
- Agjencia për Barazi Gjinore (ABGj)
- Koalicioni i OJQ-ve për Mbrojtjen e Fëmijëve - KOMF
- Nisma e të Rinjve për të Drejtat e Njeriut në Kosovë (YiHR)
- Institucioni i Avokatit të Popullit i Kosovës (IAP)
- Ministria e Drejtësisë (MD)

Intervistat u përqendruan në tri fusha kryesore:

- Pjesëmarrja/kontributi në procesin e hartimit të Projektkodit Civil
- Pikëpamjet nëse Kodi Civil do të kthehej në axhendën parlamentare dhe potenciali për miratimin e tij në rrethanat aktuale
- Perceptimet për hapat e ardhshëm dhe prioritetet strategjike

Analiza e të dhënave

Të gjitha intervistat u incizuan, me pëlqimin e informuar nga të intervistuarit/at, për qëllime kërkimore dhe u analizuan sipas temave, duke u përqendruar në çështje të përsëritura si:

- Pengesat ligjore dhe politike për miratimin e Projektkodit Civil
- Efektet sistemike mbi grupet e marginalizuara
- Qëndrimet shoqërore ndaj gjinisë dhe orientimit seksual
- Llogaridhënia institucionale dhe pjesëmarrja e shoqërisë civile

Triangulimi midis shqyrtimit të literaturës dhe intervistave me palët e interesuara u përdor për të siguruar besueshmërinë dhe për të ofruar një kuptim gjithëpërfshirës të çështjeve që lidhen me Projektkodin Civil.

Kronologjia e Kodit Civil

Sistemi i së drejtës civile të Kosovës është karakterizuar nga fragmentimi dhe mospërputhja, e formësuar nga faktorë historik, politik dhe institucional. Që nga fundi i luftës së vitit 1999, peizazhi ligjor ka përfshirë një përzierje të ligjeve ish-jugosllave, rregulloreve të UNMIK-ut, legjislacionit kombëtar pas vitit 2001 dhe një sërë “ligjesh të veçanta” ad-hoc (Gashi & Preteni, 2020; Gashi, 2022). Ky kuadër pluralist ka krijuar paqartësi në interpretimin ligjor, ka dobësuar sundimin e ligjit dhe ka çuar në praktika gjyqësore të pabarabarta (Gashi & Preteni, 2020). Sfidat tjetra, të tilla si kapaciteti i kufizuar profesional brenda sektorit ligjor, legjislacioni kontradiktor, dispozitat ligjore të paqarta dhe mospërputhjet strukturore brenda gjyqësorit, kanë penguar më tej funksionimin efikas të së drejtës civile (ibid).

Përpjekjet e hershme për kodifikim (2004–2013)

Përpjekjet e para për të kodifikuar të drejtën civile në Kosovë filluan në vitin 2004, me fokus në unifikimin e ligjeve të pronës, familjes dhe trashëgimisë. Këto iniciativa të hershme u ngecën për shkak të statusit të pasigurt politik dhe ligjor të Kosovës, duke lënë boshllëqe që u trajtuan përkohësisht përmes “ligjeve të veçanta” dhe rregulloreve ministrore (Gashi & Preteni, 2020). Instrumentet kryesore të përkohshme përfshinin:

- Librat e Kodit Civil
- Libri mbi Detyrimin
- Libri mbi Pronësinë dhe të Drejtat e Tjera Sendore
- Libri mbi Familjen
- Libri mbi Trashëgiminë

Pavarësisht këtyre masave, mospërputhjet vazhduan, veçanërisht në marrëdhëniet pronësore, të drejtën familjare dhe të drejtat e fëmijëve, duke dobësuar mbrojtjen e barabartë sipas ligjit.

Përpjekjet për Reforma të mbështetura nga BE-ja (2014–2015)

Një pikë kthese e madhe ndodhi në vitin 2014 me projektin e financuar nga BE-ja “ Mbështetje në hartimin e Kodit Civil dhe rregullimin e Çështjeve Pronësore” dhe krijimin pasues të Komisionit Shtetëror për Hartimin e Kodit Civil në vitin 2015 (MD, 2024; Gashi, 2022). Kjo nismë synonte hartimin e një Kodi Civil në përputhje me acquis të BE-së, forcimin e sundimit të ligjit dhe përmirësimin e kornizës ligjore, duke përfshirë ligjin e detyrimeve, ligjin e pronës, ligjin për familjen dhe ligjin për trashëgiminë. Grupi punues, i cili veproi për dy vjet nën udhëheqjen e Ministrit të atëhershëm të Drejtësisë, Prof. Dr. Hajredin Kuçi, kreu disa aktivitete që kulmuan në një projektkod civil që do të diskutohej më tej përmes një procesi konsultimi me palët përkatëse të interesit. (MD, 2024) Palët e interesit, përfshirë organizatat e shoqërisë civile, kontribuan me rekomandime për gratë, fëmijët dhe komunitetet LGBTQI+. Megjithatë, disa propozime, veçanërisht ato që lidheshin me martesën e të njëjtit seks, u përjashtuan ose u shtynë për të “mos rrezikuar të gjithë procesin për shkak të një neni” (Nuhiu, 2025). Sipas Morinës, ata u përfshinë në procesin e konsultimit vetëm në vitin 2019, kur patën edhe mundësinë të paraqisnin rekomandimet e tyre.

Momentet kyçe legjislative dhe stagnimi (2016–2022)

Në vitin 2016, Ministria e Drejtësisë u mandatua të vazhdonte me finalizimin e Kodit Civil. Kështu, ajo krijoi një Grup punues për të finalizuar Kodin Civil, duke integruar standardet e BE-së dhe parimet ndërkombëtare të të drejtave të njeriut (MD, 2024). Ky Grup punues u organizua në katër (4) nëngrupe tematike për hartimin e pjesëve specifike të Kodit Civil, siç janë Pjesa e Përgjithshme, e Ligjit mbi Detyrimet, Ligjit mbi Pronën dhe të Drejtat e tjera Sendore, Ligjit mbi Familjen, dhe Ligjit mbi Trashëgiminë, dhe Ligji Ndërkombëtar Privat. Në shtator 2018, ishte krijuar një kornizë të dytë të Projektkodit Civil të Republikës së Kosovës. Në vitin 2019, Ministria e Drejtësisë finalizoi Projektkodin Civil, i cili më pas u miratua nga Qeveria në vitin 2022.

Pas procedurave legislative, Projektkodi Civil iu dorëzua Kuvendit të Republikës së Kosovës. Pas shqyrtimit në Komisionet Parlamentare, Projektkodi Civil u vu në votim në seancën plenare të 16 marsit 2022. Nga 77 deputetët e pranishëm, 28 votuan pro, 29 votuan kundër, 4 abstenuan dhe 16 nuk votuan fare. Kështu, Projektkodi Civil nuk u miratua, duke rezultuar në shtyrje të pacaktuar (Morina, 2025; Nuhiu, 2025). Kundërshtimi politik, veçanërisht në lidhje me Nenin 1138 mbi partneritetet e regjistruara midis personave të të njëjtit seks, kushtet dhe procedurat e të cilëve do të rregulloheshin me një ligj të veçantë, ishte pengesa kryesore për miratim.

Palët e interesit të intervistuar për këtë hulumtim tematik konsiderojnë se dezinformimi dhe manovrimi politik nga partitë pamundësuan konsensusin (Morina, 2025). Shumë nga deputetët e keqinterpretuan Nenin 1138 dhe e përqendruan diskutimin rreth tij duke përdorur edhe gjuhë urrejtjeje (Pira, 2025). Në mënyrë të ngjashme, një raport ex officio nga Institucioni i Avokatit të Popullit në Kosovë arrin në përfundimin se deklaratat publike nga disa deputetë që votuan kundër Projektkodit Civil gjeneruan komente të mbushura me gjuhë urrejtjeje (IAK, 2024). Për më tepër, sipas disa të intervistuarve/ave, disa prej këtyre deputetëve/eve nuk kishin ekspertizë të mjaftueshme për të vlerësuar plotësisht implikimet ligjore dhe sociale të mosmiratimit të Projektkodit Civil.

Mosmiratimi i Projektkodit Civil e ka lënë Kosovën me legjislacion të fragmentuar, duke krijuar sfida të vazhdueshme për interpretim gjyqësor, siguri ligjore dhe mbrojtje të grupeve të cënueshme (Gashi & Preteni, 2020; UN Women, 2024). Që atëherë, Qeveria ka shtyrë kthimin e Projektkodit Civil në Kuvend, megjithëse ka deklaruar se ka punuar mbi të. (IndeksOnline, 2023). Projektkodi nuk u përfshi në axhendën legislative të vitit 2024. Kosova mbajti zgjedhjet e saj të përgjithshme në shkurt 2025 dhe deri më sot, ajo po vepron nën një Qeveri në detyrë. Kuvendi u konstituua vetëm më 10 tetor 2025.

Sfidat bashkëkohore dhe amendamentet e propozuara

Miratimi i Projektkodit Civil përballet me sfida të shumta bashkëkohore, që përfshijnë dimensionet politike, sociale dhe institucionale. Ndërsa ai është thelbësor për harmonizimin e kuadrit ligjor të Kosovës, miratimi

është vonuar kryesisht për shkak të rezistencës ndaj çështjeve të ndjeshme socio-ligjore, veçanërisht partneriteteve të regjistruara të të njëjtit seks (Morina, 2025; Pira, 2025; Qelaj, 2025). Raporti i Vendit i Komisionit Evropian për Kosovën (2025) konsideron se mosmiratimi i Kodit Civil po ndikon gjithashtu në njohjen e gjinisë, dhe bashkimet e të njëjtit seks vazhdojnë të mos njihen. Raporti i Vendit i Komisionit Evropian për vitin 2024 vëren se presionet e jashtme kanë krijuar një dinamikë komplekse, ndërsa qeveria kërkon të balancojë pritjet ndërkombëtare me konsensusin legjislativ vendas.

Rezistenca politike

Faktorët politikë e kanë penguar ndjeshëm progresin. Palët e interesit raportuan se partitë politike shpesh e përdorën Projektkodin Civil si një mjet për pazare politike në vend që t'i jepnin përparësi reformës ligjore (Morina, 2025; Nuhiu, 2025). Për më tepër, deputetët e opozitës dhe disa fraksione qeveritare ngritën kundërshtime ndaj Nenit 1138, i cili rregullon bashkimet civile të të njëjtit seks, duke rezultuar në dështimin e votimit (Morina, 2025; Gusia, 2025). Komisionet parlamentare nganjëherë keqmenaxhoheshin, me individë që mbanin pozicione që binin ndesh me parimet e të drejtave të njeriut, duke ilustruar hipokrizinë institucionale (Morina, 2025). Kjo i drejtohet posaçërisht Komisionit për të Drejtat e Njeriut, Barazinë Gjinore, Viktimat e Dhunës Seksuale gjatë Luftës, Personat e Zhdukur dhe Peticionet gjatë legjislaturës së fundit.

Pavarësisht garancive kushtetuese (Neni 37 i Kushtetutës) të barazisë martesore (Qelaj, 2025), debati politik i cilësoi bashkimet civile të të njëjtit seks si kontraverse, duke krijuar vonesa të qëllimshme që penguan miratimin e Projektkodit Civil në tërësinë e tij.

Pengesat sociale dhe kulturore

Mjedisi socio-kulturor i Kosovës paraqet gjithashtu pengesa për reformën ligjore. Ekzistojnë keqkuptime të përhapura shoqërore në lidhje me ndikimin e të drejtave të LGBTQI+ dhe barazisë gjinore në vendimet legjislative (Morina, 2025; Pira, 2025). Grupet fetare dhe konservatore, siç janë Historianët e Deçanit (IndeksOnline, 2022), ushtrojnë ndikim mbi votat parlamentare dhe diskursin publik, duke ndikuar në pranimin e dispozitave progresive (Gusia, 2025; Kelmendi, 2025). Së fundmi, megjithëse organizatat e shoqërisë civile janë aktive, ato përballen me kufizime në avokim dhe ndikim për shkak të koordinimit të fragmentuar dhe kufizimeve politike (Kelmendi, 2025; Pira, 2025).

Sfidat institucionale dhe procedurale

Të intervistuarit/at folën gjithashtu për sfida të ndryshme institucionale dhe procedurale. Sipas Nuhiut dhe Qelajt, procesit legjislativ i mungon transparenca, duke kufizuar pjesëmarrjen e shoqërisë civile dhe mbikëqyrjen publike. Për më tepër, deputetëve shpesh u mungon ekspertiza teknike ligjore, duke kërkuar këshilla të jashtme për të vlerësuar dispozita komplekse (Gusia, 2025; Morina, 2025). Përveç kësaj, Morina thotë se “ligjet speciale” për të rregulluar bashkimet e të njëjtit seks kanë sjellë pasiguri të mëtijshme procedurale, duke i lënë të drejtat të pambrojtura pa mekanizma të qartë zbatimi.

Adresimi i këtyre sfidave është thelbësor jo vetëm për të çuar përpara Projektkodin Civil, por edhe për të përforcuar të drejtat e njeriut, sigurinë ligjore dhe barazinë në Kosovë. Mosintegrimi i këtyre rekomandimeve rrezikon të përjetësojë pabarazinë sistematike dhe paqartësinë ligjore (UN Women, 2024; QKSGj, 2008).

Pasojat e shtyrjes për grupet e cënueshme

Vonesa e pacaktuar në miratimin e Projektkodit Civil ka pasoja të rëndësishme sociale dhe ligjore, veçanërisht për grupet e cënueshme si gratë, fëmijët, pakicat dhe komunitetet LGBTQI+. Mungesa e një kuadri të unifikuar ligjor përjetëson pabarazitë sistematike dhe kufizon mbrojtjen e të drejtave themelore (Gashi & Preteni, 2020; UN Women, 2024).

Të drejtat e grave dhe cënueshmëria ekonomike

Pavarësisht legjislationit ekzistues mbi barazinë gjinore dhe të drejtën familjare (Ligji i Familjes Nr. 2004/32; Ligji për Barazi Gjinore Nr. 05/L-020), gratë në Kosovë vazhdojnë të përballen me disavantazh ekonomik dhe qasje të pabarabartë në të drejtat pronësore (Gashi & Preteni, 2020; Fetiu, 2024; Dhemo & Vrbaški, 2024). Projektkodi Civil prezanton reforma

të rëndësishme për të adresuar këto pabarazi: ndarje automatike e barabartë e pronës martesore; njohje e kontributeve jo-monetare në martesë dhe bashkëjetesë; dhe mbrojtje e përmirësuar në rastet e divorcit dhe trashëgimisë (MD, 2024; Xhafaj, 2022).

Shtyrja e këtyre reformave përjetëson pabarazinë ekonomike të bazuar në gjini dhe kufizon agjencinë e grave në vendimet familjare dhe pronësore (Fetiu, 2024).

Të drejtat e pakicave

Pakicat etnike të Kosovës, përfshirë komunitetet rome, ashkali, egjiptiane dhe serbe të Kosovës, përballen me përjashtim sistematik për shkak të mungesës së dokumentacionit civil; diskriminimit në arsim dhe punësim; dhe pjesëmarrjes së kufizuar në jetën publike dhe politike (OSBE, 2012; UN Women, 2024)

Projektkodi Civil synon të zvogëlojë këto pengesa duke ofruar njohje më të qartë ligjore të të drejtave të pronës, familjes dhe trashëgimisë, duke siguruar përputhshmëri me standardet kushtetuese dhe ndërkombëtare të të drejtave të njeriut (MD, 2024). Mosmiratimi i Projektkodit Civil vazhdon t'i lërë pakicat të cenueshme ndaj neglizhencës institucionale dhe marginalizimit social.

Të drejtat dhe mbrojtja e fëmijëve

Projektkodi Civil prezanton mbrojtje më të forta për fëmijët, duke përfshirë rritjen e moshës ligjore të martesës në 18 vjeç; zgjerimin e strehimit familjar dhe mbikëqyrjes për të rinjtë e cenueshëm deri në 26 vjeç; dhe forcimin e të drejtave prindërore dhe mekanizmave mbrojtës për fëmijët pa kujdes prindëror (MD, 2024; Xhafaj, 2022; QKSGj, 2008). Vonesat në birësim ruajnë boshllëqe në mbrojtjet ligjore, duke i ekspozuar fëmijët, veçanërisht nga grupet e marginalizuara, ndaj martesave të hershme, mundësive të kufizuara të strehimit familjar dhe mbrojtjes së pamjaftueshme kundër abuzimit (OSBE, 2025; UN Women, 2019).

Të drejtat e komuniteteve LGBTQI+

Shtyrja e PC ndikon në mënyrë disproporcionale në komunitetet LGBTQI+, pasi dispozitat për martesën e personave të të njëjtit seks mbeten të parregulluara dhe varen nga një “ligj i veçantë” i pasigurt (Morina, 2025; Blenda, 2025). Kjo krijon pasiguri ligjore në lidhje me formimin e familjes, trashëgiminë dhe njohjen sociale, ndërkohë që përjetëson edhe stigmën shoqërore dhe homofobinë institucionale. Palët e interesit, përfshirë Avokatin e Popullit (Qelaj, 2025) dhe organizatat e shoqërisë civile, theksojnë rëndësinë e integritetit të këtyre të drejtave drejtpërdrejt brenda Projektkodit Civil për të parandaluar trajtimin diskriminues.

Rekomandime

Hulumtimi tematik dhe intervistat me palët e interesit shpërfaqin një konsensus mbi masat kryesore të nevojshme për të siguruar që Projektkodi Civil mbron në mënyrë efektive të drejtat dhe adreson nevojat e grupeve të cënueshme. Këto rekomandime përqendrohen në përfshirjen legjislative, llogaridhënien institucionale dhe angazhimin e shoqërisë civile.

■ **Integrimi i martesës së të njëjtit seks brenda Projektkodit Civil:**

Palët e interesit theksuan se dispozitat për martesën e të njëjtit seks duhet të përfshihen drejtpërdrejt në Projektkodin Civil në vend që të rregullohen përmes një “ligji të veçantë” të ndarë, i cili rrezikon vonesa të pacaktuara dhe pasiguri ligjore. Integrimi siguron përputhshmëri me garantitë kushtetuese dhe standardet ndërkombëtare të të drejtave të njeriut dhe shmang trajtimin diskriminues të komuniteteve LGBTQI+.

■ **Forcimi i pjesëmarrjes së shoqërisë civile:** Organizatat e shoqërisë civile (OShC) luajtën një rol vendimtar në avokimin për grupet e cënueshme gjatë gjithë procesit të hartimit të PC-së. Rekomandimet përfshijnë:

- Mekanizma formal për përfshirjen e OShC-ve në hartimin dhe monitorimin e Kodit
- Procese konsultimi gjithëpërfshirëse që bashkojnë grupet e të drejtave të grave, organizatat LGBTQI+, subjektet e mbrojtjes së fëmijëve dhe grupet e avokimit të pakicave

■ **Përmirësimi i etikës dhe llogaridhënies parlamentare:** Intervistat nxorën në pah mangësitë në sjelljen parlamentare, veçanërisht në lidhje me gjuhën e urrejtjes dhe sjelljen diskriminuese. Rekomandimet përfshijnë:

- Finalizimin e një Kodi Etik për deputetët që adreson gjuhën e urrejtjes, diskriminimin dhe abuzimin me imunitetin parlamentar
- Vendosjen e sanksioneve të qarta për shkeljet
- Promovimin e ndërgjegjësimit midis deputetëve për mbrojtjen ekzistuese kushtetuese dhe ligjore për të gjithë qytetarët, përfshirë grupet e marginalizuara

- **Të adresojë të gjitha grupet e cënueshme:** Projektkodi Civil duhet të mbrojë në mënyrë gjithëpërfshirëse gratë, fëmijët, pakicat dhe individët LGBTQI+. Propozimet kryesore përfshijnë:
 - Njohjen e të drejtave të barabarta pronësore për gratë dhe ligjet e barabarta të trashëgimisë
 - Sigurimin e masave të strehimit familjar dhe mbrojtjes së fëmijëve që shtrihen deri në moshën 26 vjeç
 - Sqarimin e të drejtave të pakicave në aspektin e regjistrimit civil, qasjes në pronë dhe pjesëmarrjes sociale

- **Promovimi i ndërgjegjësimit publik dhe pranimi social:** Për të kapërcyer barrierat socio-kulturore, palët e interesit rekomandojnë:
 - Fushata edukuese për të informuar publikun rreth Projektkodit Civil dhe dispozitave të tij për grupet e cënueshme
 - Angazhimi i udhëheqësve fetar dhe të komunitetit në dialog për të nxitur pranimin social dhe për të zvogëluar kundërshtimin bazuar në dezinformata ose paragjykime

- **Sigurimi i veprimit të koordinuar qeveritar:** Zbatimi efektiv kërkon bashkëpunim midis ministrive, duke përfshirë Ministrinë e Drejtësisë dhe Ministrinë e Financave, Punës dhe Transfereve. Palët e interesit theksuan nevojën për pronësi të përbashkët dhe llogaridhënie të qartë për të shmangur fragmentimin.

Përfundime

Projektkodi Civil përfaqëson një instrument kyç për modernizimin ligjor, harmonizimin dhe mbrojtjen e të drejtave të njeriut në Kosovë. Miratimi i tij është thelbësor për të zëvendësuar sistemin e fragmentuar të së drejtës civile, i cili ka vazhduar që nga viti 1999, i përbërë nga ligjet e trashëguara jugosllave, rregulloret e UNMIK-ut, legjislacioni pas vitit 2001 dhe “ligje të veçanta” ad hoc. Vonesa e zgatur në miratim vazhdon të krijojë pasiguri ligjore, të dobësojë të drejtat dhe të ndikojë në mënyrë disproporcionale grupet e cënueshme, duke përfshirë gratë, fëmijët, pakicat dhe komunitetet LGBTQI+.

Projektkodi Civil paraqet reforma të rëndësishme, duke përfshirë ndarjen e barabartë të pronës, mekanizmat e forcuar të mbrojtjes së fëmijëve, njohjen e kontributeve jo-monetare në martesë dhe masat për të mbrojtur të drejtat e pakicave, dhe të drejtën e personave LGBTQI+ për t’u martuar dhe për të respektuar jetën private dhe familjare. Megjithatë, rezistenca politike, veçanërisht rreth Nenit 1138 mbi bashkimet civile të të njëjtit seks, ka penguar procesin legjislativ, duke zbuluar homofobi sistemike dhe mangësi institucionale.

Palët e interesit vazhdimisht theksojnë rëndësinë e integritetit të dispozitave për martesën e të njëjtit seks brenda Projektkodit Civil, forcimit të pjesëmarrjes së shoqërisë civile, përmirësimit të etikës parlamentare dhe sigurimit që të gjitha grupet e cënueshme të merren plotësisht në konsideratë në kuadrin ligjor.

Vonesa në miratim ka pasoja praktike, sociale dhe ligjore. Gratë mbeten në disavantazh ekonomik, fëmijët përballen me boshllëqe në mbrojtjen ligjore dhe strehimin familjar, pakicat përjetojnë përjashtim sistematik dhe komunitetet LGBTQI+ vazhdojnë të mos njihen dhe mbrohen sipas ligjit. Këto ndikime nënvizojnë nevojën urgjente për miratimin dhe integritetin e ndryshimeve në Projektkodin Civil të prezantuara nga palët e interesit.

Si përfundim, Projektkodi Civil nuk është thjesht një kodifikim teknik i së drejtës civile, por një instrument jetësor për promovimin e barazisë, drejtësisë sociale dhe sundimit të ligjit në Kosovë. Miratimi i tij do të unifikojë kornizën ligjore, do të për afrojë ligjin vendas me standardet kushtetuese dhe ndërkombëtare të të drejtave të njeriut dhe do të sigurojë të drejtat e të gjithë qytetarëve. Angazhimi i palëve të interesit, përfshirja legjislative, ndërgjegjësimi publik dhe qeverisja etike janë thelbësore për të siguruar që Projektkodi Civil të përmbushë potencialin e tij transformues. Vonesa e miratimit të tij rrezikon më tej të përjetësojë pabarazinë sistemike, pasigurinë ligjore dhe marginalizimin shoqëror.

Intervistat

Arbër Nuhiu: Drejtor ekzekutiv, Qendra për Zhvillimin e Grupeve Shoqërore (CSGD)

Blendë Pira: Hulumtuese Ligjore & Koordinatore e Programit, Nisma e të rinjëve për të drejtat e njeriut në Kosovë

Blert Morina: Drejtor ekzekutiv, Qendra për Barazi dhe Liri (CEL)

Donjetë Kelmendi: Drejtore ekzekutive, Koalicioni i OJQ-ve për Mbrojtjen e Fëmijëve - KOMF

Edi Gusia: Kryeshefe ekzekutive, Agjencia për Barazi Gjinore, Zyra e Kryeministrit

Genc Nimoni: Këshilltar i lartë dhe shef i kabinetit, Ministria e Drejtësisë, Qeveria e Kosovës

Naim Qelaj: Avokat i Popullit, Institucioni i Avokatit të Popullit

Bibliografia

- Bytyçi, F. (2024). *Muslim majority Kosovo considers same-sex unions amid fierce opposition*. Reuters.
- Dhëmo, X. & Vrbaški, X (2024). *Women's Labour Market Participation & Security For Human Rights Defenders: Women's Rights In Western Balkans 2024*. The Kvinna till Kvinna Foundation.
- European Commission (2024). *Kosovo* 2024 Report* https://enlargement.ec.europa.eu/document/download/c790738e-4cf6-4a43-a8a9-43c1b6f01e10_en?filename=Kosovo%20Report%202024.pdf
- European Commission. (2025). *Kosovo* 2025 Report* https://enlargement.ec.europa.eu/document/download/127563ea-4c03-44a4-b56c-2d569afd86a5_en?filename=kosovo-report-2025.pdf
- Fetiu, D. (2025). *Sfidat e Grave në Realizimin e të Drejtave Pronësore në Kosovë: Një perspektivë nga monitorimi gjyqësor*. Grupi për Studime Juridike dhe Politike. https://advocacy-center.org/wp-content/uploads/2025/11/PolicyPaper_GLPS.pdf
- Gashi, H. (2022). *Codification of Civil Law in Kosovo: An Analysis of the Main Principles of Book One – General Part of The Kosovo Draft Civil Code*. Zbornik PFZ, 72, (5) 1219-1258 (2022). DOI: 10.3935/zpfz.72.5.03
- Gashi, H. & Preteni, B. (2020). *Marriage and Property Regime of Spouses under Kosovo Current Law and Draft – Civil Code*. PRAVNI VJESNIK GOD. 36 BR. 3-4, 2020. DOI: <https://doi.org/10.25234/pv/10800> <https://ojs.srce.hr/index.php/pravni-vjesnik/article/view/10800/6822>
- IndeksOnline. (2022). *Historianët e Deçanit kundërshtojnë martesat mes gjinisë së njëjtë, kjo nuk është traditë e shqiptarëve* <https://indeksonline.net/en/historianet-e-decanit-kundershtojne-martesat-mes-gjinise-se-njejte-kjo-nuk-eshte-tradite-e-shqiptareve/>
- IndeksOnline. (2023). *Drafti i Kodit Civil afër finalizimit*. <https://indeksonline.net/drafti-i-kodit-civil-afer-finalizimit/>

- Institucioni i Avokatit të Popullit i Republikës së Kosovës. (27 maj 2022). *Opinion i Avokatit të Popullit për rastin ex officio nr. 307/2022 lidhur me njohjen e marrëdhënieve familjare të personave me seks të njëjta me Projektkodin Civil*. <https://oik-rks.org/2022/05/27/opinion-i-avokatit-te-popullit-lidhur-me-njohjen-e-marredhenieve-familjare-te-personave-me-sekse-te-njejta-me-projektkodin-civil/>
- Institucioni i Avokatit të Popullit i Republikës së Kosovës. (6 shkurt 2024). *Raport i Avokatit të Popullit, Ex-Officio nr. 147/2021, Gjuha e urrejtjes në tekstet shkollore të ciklit të ulët në Kosovë* <https://oik-rks.org/2023/08/11/raport-i-avokatit-te-popullit-ex-officio-nr-1472021-gjuha-e-urrejtjes-ne-tekstet-shkollore-te-ciklit-te-ulet-ne-kosove/>
- Ministria e Drejtësisë (2024). *Kodi Civil*. <https://md.rks-gov.net/en/legislation/civil-code/>
- Organizata për Siguri dhe Bashkëpunim në Evropë. (2012). *Contribution to the Progress Review of the Action Plan of the Strategy for the Integration of Roma, Ashkali and Egyptian Communities in Kosovo, 2009–2015*. <https://www.osce.org/files/f/documents/d/5/94856.pdf>
- Organizata për Siguri dhe Bashkëpunim në Evropë. (2025). *Fëmijëri e humbur: Një qasje gjithëpërfshirëse për të adresuar braktisjen e shkollës dhe martesat e hershme* <https://omik.osce.org/sq/node/588754>
- Qendra Kosovare për Studime Gjinore (2008). *Pozita e Grave Rome, Ashkali dhe Egjiptase në Kosovë*. Qendra Kosovare për Studime Gjinore
- Shefkriu, A. (2019). *Avokati i Popullit: Projekt Kodi Civil shkel të drejtën kushtetuese për martesat e personave të gjinisë së njëjtë*. Kallxo. <https://kallxo.com/shkurt/avokati-i-popullit-projekt-kodi-civil-shkel-te-drejte-kushtetuese-per-martesat-e-personave-te-gjinise-se-njejte/>
- UN Women (2019). *Civil society efforts to prevent early marriage start to pay off in Kosovo*. United Nations Women Europe and Central Asia. https://eca.unwomen.org/en/news/stories/2019/07/civil-society-efforts-to-prevent-early-marriage-start-to-pay-off-in-kosovo#_ftn1
- UN Women (2024). *Profili gjinor i Kosovës*. https://www.eeas.europa.eu/sites/default/files/documents/2024/UNWOMEN_GEF_ALB.pdf
- Xhafaj, J. (2022). *Kosovo Family Law and Developments. Education Programme Paper, International Academy of Family Lawyers*. University for Business and Technology, Kosovo. <https://www.iafl.com/media/7668/who-knew-session-1-jorida-xhafaj-family-law-in-kosovo-p-presentation-and-paper.pdf>

Supported by:

